

ROZPORZĄDZENIE MINISTRA OBRONY NARODOWEJ

z dnia 21 lipca 1994 r.

w sprawie organizacji sądów honorowych i koleżeńskich, właściwości, składu i sposobu ich wybierania oraz zasad i trybu postępowania przed tymi sądami, a także wykonywania orzeczeń i sprawowania nadzoru nad sądami honorowymi.

Na podstawie art. 23 i 27 ustawy z dnia 21 maja 1963 r. o dyscyplinie wojskowej oraz o odpowiedzialności żołnierzy za przewinienia dyscyplinarne i za naruszenia honoru i godności żołnierskiej (Dz. U. z 1992 r. Nr 5, poz. 17) zarządza się, co następuje:

Rozdział 1

Przepisy ogólne

§ 1. Rozporządzenie stosuje się w postępowaniu o ustalenie odpowiedzialności honorowej za czyny naruszające

honor i godność żołnierską, z wyjątkiem czynów popełnionych w związku z wykonywaniem funkcji przez żołnierzy, określonych w odrębnych przepisach.

§ 2. Ilekroć w rozporządzeniu jest mowa o:

- 1) „sądzie honorowym” — rozumie się przez to oficcerski sąd honorowy wybrany przez zebranie oficerów albo sąd honorowy wybrany przez zebranie chorążych lub podoficerów zawodowych;
- 2) „sądzie koleżeńskim” — rozumie się przez to sąd koleżeński wybrany przez zebranie szeregowych i podoficerów w czynnej służbie wojskowej, nie podlegających właściwości sądów honorowych;
- 3) „zebraniu” — rozumie się przez to działające na podstawie odrębnych przepisów zebrania oficerów, chorążych lub podoficerów zawodowych oraz zebrania pozostałych żołnierzy w czynnej służbie wojskowej;
- 4) „mężu zaufania” — rozumie się przez to działającego na podstawie odrębnych przepisów żołnierza wybranego przez zebranie oficerów, chorążych lub podoficerów zawodowych albo innych żołnierzy w czynnej służbie wojskowej jednostki (instytucji) wojskowej.

Rozdział 2

Organizacja sądów honorowych i koleżeńskich oraz właściwość, skład i sposób ich wybierania

§ 3. 1. Sądy honorowe (koleżeńskie) wybiera się w jednostkach (instytucjach) wojskowych albo w garnizonach, w celu przeprowadzenia postępowania honorowego dla wyjaśnienia i rozstrzygnięcia określonej sprawy honorowej.

2. Sąd honorowy drugiej instancji rozpatruje odwołania od orzeczeń sądu honorowego pierwszej instancji.

3. Sądy koleżeńskie są jednoinstancyjne.

§ 4. 1. Sądy honorowe i koleżeńskie są wybierane przez odpowiednie zebrania, spośród żołnierzy uprawnionych do udziału w tych zebraniach.

2. Zebranie zwołuje i przewodniczy mu mąż zaufania.

3. Mąż zaufania przedkłada zebraniu przygotowany przez siebie pisemny wniosek o wybór sądu honorowego (koleżeńskiego). Wniosek ten powinien zawierać:

- 1) miejsce i datę zdarzenia;
- 2) oznaczenie stron;
- 3) okoliczności zdarzenia;
- 4) wnioski stron.

§ 5. Sądy honorowe (koleżeńskie) są wybierane w głosowaniu jawnym, zwykłą większością głosów, w obecności co najmniej połowy żołnierzy uprawnionych do udziału w zebraniu.

§ 6. 1. Sąd honorowy pierwszej instancji wybiera się w składzie trzyosobowym, a sąd honorowy drugiej instancji — w składzie pięcioosobowym.

2. Sąd koleżeński wybiera się w składzie trzyosobowym.

3. Sąd honorowy (koleżeński) wyłania spośród swojego składu przewodniczącego i protokolanta.

§ 7. 1. W skład sądu honorowego (koleżeńskiego) nie może być wybrany żołnierz:

- 1) ukarany karą dyscyplinarną, która nie została zatarta;
- 2) w stosunku do którego jest prowadzone postępowanie karne, dyscyplinarne lub przed sądem honorowym;
- 3) który jest małżonkiem, krewnym lub powinowatym stron w linii prostej albo krewnym bocznym lub powinowatym bocznym do drugiego stopnia;
- 4) który jest przełożonym lub podwładnym stron;
- 5) który był świadkiem zdarzenia, którego sprawa dotyczy;
- 6) który jest mężem zaufania;
- 7) który jest pełnomocnikiem strony.

2. W składzie sądu honorowego drugiej instancji nie może orzekać żołnierz, który w tej samej sprawie orzekał w składzie sądu pierwszej instancji.

3. Strony mają prawo wnosić o wyłączenie sędziego w czasie tego samego zebrania. Po przyjęciu wyłączenia zebranie wybiera nowego sędziego.

§ 8. 1. Sąd honorowy pierwszej instancji i sąd koleżeński orzeka w sprawach o naruszenie honoru i godności żołnierskiej przez żołnierzy podlegających jego właściwości.

2. Właściwy do rozpoznania sprawy honorowej jest sąd honorowy (koleżeński) jednostki (instytucji) wojskowej, na której terenie został popełniony czyn. W przypadku popełnienia czynu poza tym terenem, właściwy do rozpoznania sprawy honorowej jest sąd honorowy (koleżeński) jednostki (instytucji) wojskowej, w której pełni czynną służbę wojskową żołnierz, przeciwko któremu został złożony wniosek o wszczęcie postępowania.

3. Jeżeli obwinionymi w tej samej sprawie honorowej są żołnierze należący do różnych zebrań, sprawę rozpoznaje sąd honorowy (koleżeński) właściwy dla żołnierza posiadającego wyższy stopień wojskowy, chyba że mężowie zaufania wspólnie ustalą inaczej.

Rozdział 3

Zasady i tryb postępowania przy rozpoznawaniu spraw i orzekaniu

§ 9. 1. Postępowanie honorowe składa się z postępowania wyjaśniającego i postępowania orzekającego.

2. Celem postępowania wyjaśniającego jest stwierdzenie, czy został naruszony honor lub godność żołnierska.

3. Celem postępowania orzekającego jest orzeczenie o winie lub niewinności obwinionego, a w przypadku uznania go za winnego — zastosowanie środka wychowawczego.

§ 10. 1. W postępowaniu honorowym za strony uważa się pokrzywdzonego i obwinionego.

2. Za obwinionego uważa się żołnierza, przeciwko któremu wszczęto postępowanie honorowe.

§ 11. Obwinionego nie uważa się za winnego dopóty, dopóki nie została mu udowodniona wina w trybie określonym w niniejszym rozporządzeniu.

§ 12. Obwiniony nie ma obowiązku dowodzenia swojej niewinności.

§ 13. Nie dających się usunąć wątpliwości nie wolno rozstrzygać na niekorzyść obwinionego.

§ 14. Jeśli strona nie może z przyczyn zdrowotnych osobiście prowadzić swojej sprawy i nie ustanowi pełnomocnika, sąd ustanawia go z urzędu lub odracza rozpoznanie sprawy.

§ 15. 1. Wniosek o wszczęcie postępowania przed sądem honorowym (koleżeńskim) kieruje się do właściwego sądu za pośrednictwem męża zaufania.

2. Po otrzymaniu wniosku, o którym mowa w ust. 1, sąd honorowy (koleżeński) wszczyna postępowanie honorowe i przeprowadza postępowanie wyjaśniające.

3. W postępowaniu wyjaśniającym należy obwinionemu umożliwić złożenie wszystkich wyjaśnień, mogących mieć — jego zdaniem — znaczenie dla sprawy. Obwiniony ma prawo zgłaszać wnioski o przesłuchanie wskazanych świadków i o przeprowadzenie innych dowodów. Sąd uwzględnia wnioski obwinionego.

§ 16. 1. Z każdej czynności przeprowadzonej w postępowaniu wyjaśniającym sporządza się protokół, który powinien zawierać:

- 1) nazwę i skład sądu honorowego (koleżeńskiego);
- 2) oznaczenie czynności, jej terminu i miejsca oraz osób w niej uczestniczących;
- 3) przebieg czynności oraz oświadczenia i wnioski jej uczestników;
- 4) w miarę potrzeby, stwierdzenie innych okoliczności dotyczących przebiegu czynności.

2. Protokół podpisują przewodniczący i protokolant sądu honorowego (koleżeńskiego).

3. Wniosek o sprostowanie protokołu strony zgłaszają do przewodniczącego sądu honorowego (koleżeńskiego), który decyduje o naniesieniu poprawki.

§ 17. Jeżeli wyniki postępowania wyjaśniającego wskazują, że sprawa kwalifikuje się do rozpoznania w innym trybie, albo jeżeli ujawni ono, że obwiniony oprócz czynu podlegającego orzecznictwu sądu honorowego (koleżeńskiego) popełni także czyn zawierający znamiona przestępstwa, wykroczenia lub przewinienia dyscyplinarnego, postępowanie honorowe umarza się, a zgromadzone w sprawie materiały przekazuje się dowódcy właściwej jednostki (instytucji) wojskowej.

§ 18. 1. Jeżeli sąd honorowy (koleżeński) uzna, że czyn zarzucony obwinionemu nie naruszył honoru lub godności żołnierskiej, stwierdza to w swoim postanowieniu i umarza postępowanie honorowe.

2. Postanowienie, o którym mowa w ust. 1, powinno zawierać:

- 1) nazwę i skład sądu honorowego (koleżeńskiego);
- 2) stopień wojskowy, imię i nazwisko obwinionego;
- 3) dokładne określenie czynu zarzuconego obwinionemu, ze wskazaniem czasu, miejsca i okoliczności jego popełnienia;
- 4) rozstrzygnięcie sprawy;
- 5) uzasadnienie oparte na wynikach postępowania wyjaśniającego.

3. Postanowienie, o którym mowa w ust. 1, doręcza się stronom.

4. Na postanowienie, o którym mowa w ust. 1, stronom przysługuje odwołanie do sądu honorowego drugiej instancji w terminie 14 dni od daty doręczenia postanowienia.

§ 19. 1. Jeżeli sąd honorowy (koleżeński) uzna, że czyn zarzucony obwinionemu naruszył honor lub godność żołnierską, stwierdza to w swoim postanowieniu kończącym postępowanie wyjaśniające i rozpoczyna postępowanie orzekające.

2. Postanowienie, o którym mowa w ust. 1, powinno zawierać:

- 1) nazwę i skład sądu honorowego (koleżeńskiego);
- 2) stopień wojskowy, imię i nazwisko obwinionego;
- 3) dokładne określenie czynu zarzuconego obwinionemu, ze wskazaniem czasu, miejsca i okoliczności jego popełnienia;
- 4) rozstrzygnięcie sprawy;
- 5) uzasadnienie oparte na wynikach postępowania wyjaśniającego;
- 6) wskazanie dowodów, które mają być przeprowadzone na rozprawie.

3. Przewodniczący sądu honorowego (koleżeńskiego) zapoznaje strony z treścią postanowienia, o którym mowa w ust. 1, oraz z innymi materiałami postępowania wyjaśniającego.

§ 20. 1. Postępowania honorowego nie wszczyna się, a wszczęte umarza się wtedy, gdy:

- 1) obwiniony zmarł, chyba że członek najbliższej rodziny zmarłego wystąpił z wnioskiem o dalsze prowadzenie postępowania;
- 2) wniosek o wszczęcie postępowania został wycofany przez osobę lub organ, który go wniósł;
- 3) obwiniony został zwolniony z czynnej służby wojskowej;
- 4) zostało ujawnione, że sprawa nie podlega właściwości tego sądu honorowego (koleżeńskiego) albo że postępowanie honorowe co do tego samego czynu zostało prawomocnie zakończone lub toczy się postępowanie honorowe wszczęte wcześniej;
- 5) nastąpiło przedawnienie.

2. Postępowanie honorowe umarza się również w przypadkach, o których mowa w § 17 i 18 ust. 1.

§ 21. 1. O terminie rozprawy przewodniczący sądu honorowego (koleżeńskiego) zawiadamia pisemnym wezwaniem strony i ich pełnomocników oraz świadków.

2. Strony mają prawo ustanowić pełnomocników, którymi mogą być żołnierze należący do tego samego lub wyższego korpusu osobowego.

3. Po wydaniu postanowienia, o którym mowa w § 18 ust. 1 i § 19 ust. 1, strony i ich pełnomocnicy mogą przeglądać w obecności sędziego sądu honorowego (koleżeńskiego) akta sprawy oraz sporządzać z nich odpisy i notatki.

§ 22. 1. W rozprawie mogą uczestniczyć żołnierze uprawnieni do udziału w zebraniu właściwym dla wyboru sądu honorowego (koleżeńskiego), przed którym toczy się postępowanie honorowe.

2. Sąd honorowy (koleżeński) z urzędu lub na wniosek strony może wyłączyć jawność rozprawy, jeśli przemawia za tym uzasadniony interes którejkolwiek ze stron.

§ 23. 1. Rozprawę otwiera przewodniczący sądu honorowego (koleżeńskiego), sprawdzając obecność wezwanych osób.

2. Nie usprawiedliwione niestawienie się na rozprawę stron lub ich pełnomocników nie stanowi przeszkody do przeprowadzenia rozprawy, chyba że na rozprawę nie stawili się pełnomocnik obwinionego, ustanowiony przez sąd honorowy (koleżeński) z urzędu.

3. W razie uznania przez sąd honorowy (koleżeński) nieobecności stron lub ich pełnomocników na rozprawie za usprawiedliwioną, sąd odracza rozprawę, ustalając jej nowy termin.

§ 24. 1. Podczas rozprawy przewodniczący sądu honorowego (koleżeńskiego) przedstawia obwinionemu zarzuty oraz umożliwia stronom i ich pełnomocnikom ustosunkowanie się do tych zarzutów.

2. Po wysłuchaniu stron przewodniczący sądu honorowego (koleżeńskiego) poucza o przysługującym im prawie zadawania pytań świadkom oraz do wypowiadania się co do każdego przeprowadzonego dowodu.

3. Obwiniony ma prawo składania wyjaśnień; może jednak bez podania powodów odmówić odpowiedzi na poszczególne pytania lub odmówić składania wyjaśnień.

4. Na rozprawie odczytuje się dokumenty z postępowania wyjaśniającego, a także przesłuchuje się świadków i przeprowadza inne dowody. Osoba najbliższa dla obwinionego, przesłuchiwana jako świadek, może odmówić odpowiedzi na poszczególne pytania lub odmówić złożenia zeznań.

§ 25. Jeżeli wyjaśnienia obwinionego, który na rozprawie przyznaje się do winy, nie budzą wątpliwości, sąd honorowy (koleżeński) może, za zgodą stron, ograniczyć dalsze postępowanie dowodowe.

§ 26. 1. Po przeprowadzeniu postępowania dowodowego, przewodniczący sądu honorowego (koleżeńskiego) udziela głosu stronom i ich pełnomocnikom, z tym że obwiniony zabiera głos jako ostatni.

2. Po zamknięciu postępowania dowodowego sąd honorowy (koleżeński) niezwłocznie przystępuje do narady celem wydania orzeczenia.

3. Przebieg narady i głosowania są tajne.

4. Rozstrzygnięcia, o których mowa w § 18 ust. 1, § 19 ust. 1 i § 27 ust. 1, są podejmowane zwykłą większością głosów.

5. Narada i głosowanie odbywają się osobno co do winy i co do środka wychowawczego. Przewodniczący sądu honorowego (koleżeńskiego) głosuje ostatni.

§ 27. 1. Sąd honorowy (koleżeński) wydaje orzeczenie:

- 1) o uniewinnieniu obwinionego od zarzutu popełnienia czynu;
- 2) o uznaniu obwinionego za winnego popełnienia zarzuczonego mu czynu i zastosowaniu środka wychowawczego.

2. Przy określaniu środka wychowawczego bierze się pod uwagę okoliczności i skutki czynu, stopień winy, postawę etyczną, a także zachowanie się obwinionego przed i po popełnieniu czynu, oceniając czyn na podstawie zapisów odpowiednio Kodeksu honorowego oficera sił zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej lub Karty żołnierza zasadniczej służby wojskowej.

§ 28. 1. Z przebiegu rozprawy sporządza się protokół, który powinien zawierać:

- 1) nazwę i skład sądu honorowego (koleżeńskiego), termin i miejsce rozprawy oraz oznaczenie stron i ich pełnomocników;
- 2) przebieg rozprawy oraz oświadczenia i wnioski jej uczestników;
- 3) wydane w toku rozprawy postanowienia;
- 4) stwierdzenie innych okoliczności dotyczących przebiegu rozprawy.

2. Przepisy § 16 ust. 2 i 3 stosuje się odpowiednio.

§ 29. 1. Orzeczenie sądu honorowego (koleżeńskiego) sporządza się na piśmie. Orzeczenie powinno zawierać:

- 1) nazwę sądu honorowego (koleżeńskiego) oraz termin i miejsce rozpoznania sprawy i wydania orzeczenia;
- 2) stopnie wojskowe, imiona i nazwiska członków sądu honorowego (koleżeńskiego);
- 3) stopnie wojskowe, imiona i nazwiska, imiona ojców, daty urodzenia i stanowiska służbowe stron;
- 4) dokładne określenie czynu zarzuczonego obwinionemu;
- 5) rozstrzygnięcie sądu;
- 6) pouczenie o prawie i sposobie wniesienia odwołania.

2. Po sporządzeniu i podpisaniu orzeczenia, przewodniczący sądu honorowego (koleżeńskiego) ogłasza je publicznie oraz podaje ustnie najważniejsze powody rozstrzygnięcia sądu.

3. Przewodniczący sądu honorowego (koleżeńskiego) sporządza z urzędu uzasadnienie orzeczenia na piśmie, w terminie siedmiu dni od daty jego ogłoszenia.

4. Uzasadnienie orzeczenia powinno zawierać ustalenia faktyczne, przez wskazanie, jakie fakty sąd uznał za udowodnione lub nie udowodnione, na jakich — w tym względzie — oparł się dowodach i dlaczego nie dał wiary dowodom przeciwnym, a także przytoczenie okoliczności, które sąd wziął pod uwagę przy określaniu środka wychowawczego.

5. Orzeczenie i uzasadnienie orzeczenia podpisują wszyscy członkowie sądu honorowego (koleżeńskiego).

§ 30. Orzeczenie, wraz z uzasadnieniem, doręcza się na piśmie stronom, dowódcy właściwej jednostki (instytucji) wojskowej oraz osobie lub organowi, który wystąpił z wnioskiem o wszczęcie postępowania.

§ 31. 1. Orzeczenie sądu honorowego, od którego nie wniesiono odwołania w trybie § 32 ust. 1, oraz orzeczenie sądu koleżeńskiego jest ostateczne.

2. Orzeczenie jest przechowywane w aktach personalnych obwinionego przez okres:

- 1) wobec żołnierzy pełniących zawodową służbę wojskową — dwóch lat, chyba że żołnierz został w międzyczasie zwolniony z zawodowej służby wojskowej;

- 2) wobec pozostałych żołnierzy — do czasu zwolnienia z czynnej służby wojskowej.

Rozdział 4

Zasady, tryb wnoszenia i rozpatrywania odwołań oraz zakres i sposób sprawowania nadzoru nad sądami honorowymi

§ 32. 1. Od orzeczenia sądu honorowego pierwszej instancji przysługuje stronom prawo wniesienia, za pośrednictwem męża zaufania, odwołania na piśmie do sądu honorowego drugiej instancji, w terminie czternastu dni od dnia doręczenia im orzeczenia, wraz z uzasadnieniem.

2. W celu rozpoznania wniesionego odwołania mąż zaufania zwołuje w terminie do trzydziestu dni zebranie w celu wyboru sądu honorowego drugiej instancji.

3. Sąd honorowy drugiej instancji jest wybierany w sposób ustalony dla sądu honorowego pierwszej instancji.

§ 33. 1. Sąd honorowy drugiej instancji:

- 1) uchyla orzeczenie w całości lub w części, jeśli stwierdzi, że dopuszczono się uchybień proceduralnych lub błędów w ustaleniach faktycznych i:
 - a) wydaje nowe orzeczenie orzekając odmienie co do istoty, jeżeli pozwalają na to zebrane dowody, lub umarza postępowanie,
 - b) przekazuje sprawę do ponownego rozpoznania sądowi honorowemu pierwszej instancji — w innych wypadkach.
- 2) utrzymuje orzeczenie w mocy, jeżeli nie uwzględni odwołania;

2. Sąd honorowy drugiej instancji może orzec na niekorzyść obwinionego tylko wtedy, gdy odwołanie wniesiono na jego niekorzyść. Odwołanie wniesione na niekorzyść obwinionego może spowodować orzeczenie również na jego korzyść.

§ 34. 1. Na posiedzeniu niejawnym sąd honorowy drugiej instancji wydaje postanowienie o rozpoznaniu odwołania na rozprawie, wyznaczając jednocześnie jej termin, a także rozstrzyga o konieczności wezwania świadków lub dopuszczeniu innych dowodów, w szczególności wskazanych w odwołaniu, oraz zarządza doręczenie odwołania stronie przeciwnej.

2. Przepisy § 21 stosuje się odpowiednio.

§ 35. 1. Rozprawę odwoławczą rozpoczyna ustne sprawozdanie członka sądu honorowego drugiej instancji, wyznaczonego na sprawozdawcę przez przewodniczącego tego sądu, przedstawiające przebieg dotychczasowego postępowania honorowego, treść zaskarżonego orzeczenia, przytoczone w odwołaniu zarzuty oraz okoliczności faktyczne sprawy.

2. Strony mogą składać wyjaśnienia, oświadczenia i wnioski, ustnie lub na piśmie. Wyjaśnienia, oświadczenia i wnioski złożone na piśmie podlegają odczytaniu na rozprawie.

3. W razie potrzeby sąd honorowy drugiej instancji wydaje na rozprawie postanowienie o uzupełnieniu postępowania dowodowego.

4. Przed zamknięciem rozprawy przewodniczący sądu honorowego drugiej instancji udziela głosu stronom, przy czym pierwszy głos przysługuje stronie, która wniosła odwołanie. Jeśli jedna ze stron zabiera głos ponownie, to udziela się głosu również stronie przeciwnej.

5. Przepisy § 22, 23, 26 ust. 2—5, § 28—30 i § 31 ust. 2 stosuje się odpowiednio.

§ 36. Orzeczenie sądu honorowego drugiej instancji jest ostateczne.

§ 37. Treść ostatecznego orzeczenia sądu honorowego (koleżeńskiego) podaje się do wiadomości żołnierzy na właściwym zebraniu.

§ 38. 1. Nadzór nad działalnością sądu honorowego sprawuje dowódca właściwej jednostki (instytucji) wojskowej lub dowódca garnizonu. Nadzór ten nie może wkraczać w sprawy wyboru sądu honorowego oraz w dziedzinę orzekania o winie i stosowania środków wychowawczych.

2. Sprawując nadzór nad działalnością sądu honorowego dowódca, o którym mowa w ust. 1:

- 1) może uczestniczyć w rozprawach sądu honorowego;
- 2) gromadzi przekazane mu przez mężów zaufania informacje o orzeczeniach wydanych przez sąd honorowy;
- 3) występuje w razie potrzeby drogą służbową do Ministra Obrony Narodowej o uchylenie orzeczenia sądu honorowego;
- 4) przechowuje akta spraw rozpoznawanych przez sąd honorowy.

3. Nadzór, o którym mowa w ust. 1, dowódca jednostki (instytucji) wojskowej (dowódca garnizonu) sprawuje poprzez męża zaufania.

Rozdział 5

Przepisy końcowe

§ 39. Tracą moc zarządzenia Ministra Obrony Narodowej:

- 1) nr 63/MON z dnia 9 października 1971 r. w sprawie wprowadzenia do użytku Statutu sądów honorowych (Dz. Rozk. MON Nr 23, poz. 212);
- 2) nr 15/MON z dnia 25 lutego 1972 r. w sprawie organizacji sądów honorowych (Dz. Rozk. MON Nr 3, poz. 21);
- 3) nr 90/MON z dnia 5 grudnia 1968 r. w sprawie wprowadzenia do użytku w wojsku Statutu sądów koleżeńskich (Dz. Rozk. MON Nr 26, poz. 133).

§ 40. Rozporządzenie wchodzi w życie po upływie 30 dni od dnia ogłoszenia.

Minister Obrony Narodowej: *P. Kołodziejczyk*